

בלור ונעמו

לפעול לפני משורת הדין ולשלם את היתרה תוספת של 2.8 נקודות. היה כבר תקדים לכך, שהרי פעם שולמה תוספת-יוקר לאחר התייקרות של 2.9 נקודות. אך בסופו של דבר הכריעו שקולי האוצר, ולא שולמה תוספת-יוקר כלשהי.

היתה זו ההחלטה שזרעה את זרע ההפך גנות וההתנגשויות של השבוע. כי בגללה התארגנו פועלי אלקו ומפעלים אחרים, שכל כונתם או היתה רק להבטיח תשלום תוספת-יוקר של חודש דצמבר, כאשר הוכרו הפיחות, פיגור השכר אחרי תוספת-יוקר (ב-8.6 אחוזים, כולל פירות וירקות, וב-5 אחוזים בלי פירות וירקות).

היה ברור, כי חרף הצהרותיו המרגיעות

השנה, עד לתיקונו עלידי הממוצע החדש, של השנה שלאחר מכן.

הממשלה לא היתה גורם ישיר בהסכם תוספת היוקר. אולם כמעבד מספר אחד במדינה, ומתוך חישובים של הכלכלה הלאומית, היתה מעוניינת להימנע ככל האפשר מתשלום תוספת-יוקר. אינטרס זה הוליד את „אילוף“ האינדקס: בהתקרב החודש הקובע, היתה הממשלה משליכה מיצרכים זולים לשוק, משלמת סובסידיות, ומורידה באופן מלאכותי את מחירי הפריטים המכריעים בסל המזונות — בדומה לזריקות שמזריקים לחולה, המורידות את תומו לשעתיים-שלוש, מבלי לרפאו ממחלתו.

התמרמרות הפועלים הביאה, בסופו של דבר, לשינוי השיטה. לפני שנה נקבע, כי במקום ארבעה חודשים קובעים לצורך תשלום תוספת-יוקר, תשולם התוספת רק פעמיים בשנה. בדצמבר וביוני יסוכמו תנאי דות האינדקס במשך ששת החודשים שחלפו, ואם ייצא כי הממוצע עלה ב-3 אחוז לפחות — תשולם התוספת.

בדיעבד, היו המעבידים מרוצים מהסדר זה — אף כי היו מעדיפים שהסכם תוספת-יוקר יבוטל כליל, וכי השכר ייקבע ב"חווה העבודה הירושלמי הנחתם בין כל ענף משקי לבין ההסתדרות. כענתם: השינויים

המשטרה פיזרה אותם במוח, תוך שפיכות-דמים. ההסתדרות הודיעה שתעמידם לדין על הפרת משמעת. הממשלה גינתה אותם כמהרסי המדינה וכובלתי. ואילו הם דרשו דבר אחד בלבד: תוספת-יוקר ריאלית. הם דרשו שעלויות-המחירים הדוחות לא תפגע בסלי-המזונות של העובד השכיר. מהו הרקע לדרושה זו? כיצד נקבעת תוספת היוקר? המתאימה היא למציאות — או שמא היא רק אחיות עיניים?

נת ישראל ירשה את כל המזונות המני דטורק, הכניסה בו שינויים ששיקפו את התנודות שחלו ברמת-המחיה של אורחיה. בתחילה היתה המזון אחוז ניכר (כמעט 40 אחוזים) מתוך מכלול פריטי הסל. כי הן שנים הראשונות היו שנות צנע וקיצוב, כאשר דאגתה העיקרית של המשפחה הן ממוצעת היתה כיצד להשיג ביצה נוספת, וכיצד למתוח את מנת הסוכר החודשית. אותה משפחה ממוצעת, שלפי צריכתה נקבע סל המזונות, לא חלמה או על מותרות כמו נסיעות לחו"ל, אגסים, חליפות ושמלות ללא הגבלה. ואם חלמה — לא השיגה אותם. ממילא היו פריטים אלה אחוז מבוטל בסל המזונות דאז.

לפני שש שנים הורכב סל-מזונות חדש, בהשגחת הועדה הציבורית של נציגי המשרדים הכלכליים, הצרכנים, ההסתדרות והתאחדות בעלי-התעשייה, שתפקידה לפקח ב"אופן שוטף על תנודות האינדקס. נבחרו 7000 משפחות מכל רחבי הארץ ומכל הן שכבות החברתיות. מדי יום ביומו, משך חודש שלם, גרשמה כל פרטה שהוצאה עלידי משפחות אלה, כדי לקבוע את פריטיו של סל המזונות המייצג. לבסוף הורכב סל, הכולל קרוב אלף פריטים. חלקם הן יחסי של פריטים אלה בסך-הכל של הסל שינה ועודכן מדי שנה, בהתאם למחקרים שוטפים.

כיום, מתחלקות כאלף נקודות סל המזון

דרגות ועוד מדרגות. רגליהן על הרקע, ראשן אישם בשמים, מעל ל-עניים. במדרגות מטפס סל גדול, גודש אוכל, בגדים, נעלים, כלי-בית, רהיטים. אחריו עולה פועל בבגדי-עבודה. הסל עולה ללא הרף, והפועל עושה מאמצים נואשים להשיגו. אך תמיד, ברגע האחרון, מתחמק הסל מהישג ידו. מדי פעם נמצאים שניהם על אותו שלב-מדרגות, ונדמה שהנה סוף-סוף הדביק הפועל את סל המזונות — אך תמיד מתחמק-בורח הסל, והמירוץ מתחדש ביתר שאת.

זהו הסיוט החודשי החוזר של מאות אלפי מקבלי-השכר בישראל. תעלה משכור-תם כאשר תעלה, מחירי-המחיה עולים מהר יותר. מדי פעם, מקבלים הם אמנם תוספת יוקרה-מחיה, אך ברגע שתוספת זו מגיעה לכיסם, כבר נמצאות הוצאות-המחיה כמה שלבים מעליה. במירוץ המטורף של מחירים ושכר, לעולם אין מקבלי-השכר מדביק את המחירים.

צנע ומותרות

רעיון של תשלום תוספת-יוקר נבע מכוונות טובות. כאשר הזריקה מלחמת העולם-השנייה תעסוקה מוגברת וכספי חיי-לים למשק הארץ-ישראלי, ויחד עם זאת גרמה לצימצום הסחורות המצויות בשוק, החלו מחירי המיצרכים מאמירים במסלול תלול. הלירה קנתה בקושי מה שנמכר קודם לכן ב-80 גרוש. ואז הנהיגו האנגלים את תוספת יוקרה-מחיה.

העקרון פשוט והוגן: נקבע „סל מזונות“ — מיכלול המיצרכים שצורכת המשפחה הממוצעת — ומדי חודש נערכה סטטיסטיקה, ששקבעה באיזו מידה עלו מחירי הפריטים הכלולים בסל. מימצאי האינדקס של השכר.

התאחדות בעלי התעשייה או נקבעה כנוף המייצג את משלמי-השכר. מקבלי-השכר ירצו לצורך זה, עלידי ההסתדרות הכללית, נציגי שני הארגונים האלה הסכימו ביניהם,

זוהי עקומת העלייה של אינדקס יוקרה המחיה, מאז 1951. בספטמבר אותה שנה נקבע אינדיקס חדש, במספר ההתחלתי של 100 נקודות. העקומה מראה את האינדיקס בחודש פברואר אר של כל שנה מי אז. ב-1959 שוב נקבע בסיס חדש של 100 נקודות, אך לצורך עקומה זו נמשך החישוב לפי הבסיס הישן.

נות כך: מזון — 303.7 נקודות. (כמה פריי סי סעיף זה: לתם 25.1 נקודות, בשר 30.7 נקודות, חלב 18.9 נקודות, ביצים 28.8 נקודות, משקאות חריפים 16.9 נקודות, פירות וירקות 84.7 נקודות.)

דיוור — 116.9 נקודות. ריהוט וציוד בית — 84.4 נקודות. הלבשה והנעלה — 109.2 נקודות. בריאות — 35.3 נקודות. חינוך, תרבות, בידור — 80 נקודות. תחבורה ודואר — 57 נקודות. החזקת דירה — 98 נקודות. שונות 30.8 נקודות.

אילוף האינדקס

עד לפני חמש שנים, שולמה תוספת-יוקר אחת לשלושה חודשים. נקבעו ארבעה חודשים קובעים — ינואר, מרס, יולי וספטמבר. אם נמצא בחודש הקובע כי המדד עלה בשלוש נקודות לפחות — שולמה תוספת-יוקר. ולא: המתינו מקבלי-השכר הבלתי-עצמאיים, עד לחודש-הקובע שלאחר מכן.

כדי להתגבר על התנודות העונתיות של מחירי פירות וירקות, נקבע כי פעם בשנה יחושב ממוצע המחירים של השנה כולה. ממוצע זה יצורף לאינדקס של כל חודשי

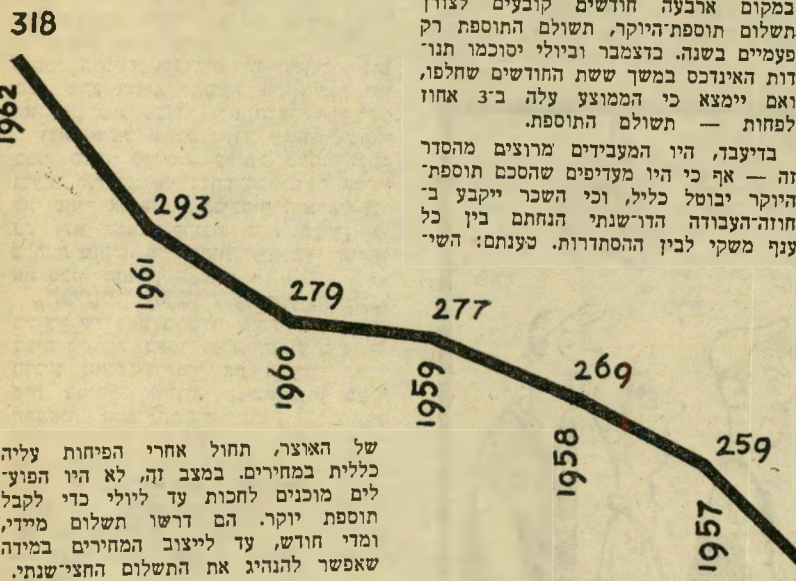
נויים התכופים בשכר-העבודה אינם מאפיינים יציבות בחישוב הוצאות-הייצור, מקי שים על ייצוא סחורה לחו"ל. לגביהם, היה ההסדר החדש הרע במיעוטו.

לא כן לגבי הפועלים. מכיוון שאינדקס יוקרה-מחיה בישראל הוא בקו עליה מתי מדה, יוצא כי הממוצע של ששה חודשים משקף את המחירים של החודש השלישי, ולא של החודש הששי. מכאן, שכאשר מקבל הפועל את תוספת-היוקר בחודש דצמבר, למשל, מתאימה התוספת, למעשה, למחירים של חודש ספטמבר. השכירים הן מרמרו, וסיעות המיעוטים בהסתדרות הן עישו אולמות-ישיבה, אך קולות מפא"י הכריעו, וההסדר נכנס לחוקפו.

ואז — הפיחות

הסדר החדש היה צריך להיכנס לפעולה בחודש דצמבר האחרון. כתנאי לתשלום תוספת-יוקר, צריך היה המדד לעלות בשלושה אחוזים לפחות, שהם 3.18 נקודות. ואכן, עלה המדד 4.6 נקודות. אך חישוב זה כלל את העלייה הריאלית של מחירי הפירות והירקות באותם ששה חודשים. בעלי התעשייה העירו כי לא הגיע עדיין הן מועד (יולי) לקביעת הממוצע השנתי של מחירי הפירות והירקות, שהיה נהוג עד כה, ולכן לכלול את העלייה העונתית הזאת באינדקס. לפי טענה זו, הסתכמה העלייה ב-2.8 נקודות בלבד — ולכן לא היה מקום לתשלום תוספת-היוקר.

שוב נתעוררה התמרמרות בקרב הפועלים, ובתוך מפא"י רוחה הדעה כי יש

של האוצר, תחול אחרי הפיחות עליה כללית במחירים. במצב זה, לא היו הפועלים מוכנים להכות עד ליולי כדי לקבל תוספת יוקר. הם דרשו תשלום מיידי, ומדי חודש, עד לייצוב המחירים במידה שאפשר להנהיג את התשלום החצי-שנתי.

הישג כביכוד

נקודה זו עשו ועדי העובדים את טעותם הראשונה והעיקרית. הם הסכימו לתכות עד לפירסום מספרי האינדקס של חודש פברואר, הוא חודש הפיחות. כי ב"חודש זה חברו כמה גורמים, שעזרו לסלף לחלוטין את התמונה האמיתית של האמרת הוצאות-המחיה.

בתחילת החודש חלה ירידה עונתית של מחירי הלבשה והנעלה, בגלל המכירות הכלליות. ואילו במחצית השנייה של החודש העניק האוצר סובסידיות ושיחרורים ממס, כדי לייצב את סל המזונות במקומו. היה זה שוב אילוף האינדקס, לפי השיטה הבודקה.

כך קרה, שב-16 במרס נודע לפועלים ההמומים שבמשך חודש פברואר עלה ה-אינדקס ב-0.6 נקודות בלבד. וזאת, שעה ש-ניצרו בבידור סימני השתוללות המחירים הצפויה בחודשים הקרובים. שוב החלט על שביתות והפגנות ברוב חלקי המדינה (ראו עמודים 12-13). אך הדחף הראשוני אבד. מלבד זאת הוציא האוצר את הרוח מ"מיפרישי דורשי-התוספת, בכך שתמרחן ב"חן צמרת מפא"י עד שהוחלט על תשלום פיצוי-יוקר של שלושה אחוזים, לבעלי-משפחות המשתכרות 300 לירות או פחות. הדבר התקבל כהחלטה-פשרה, עם כל הגינונים הדרמטיים המלווים הכרעה בקרב קשה וממושך. הכל נעשה כדי להראות להמונים שיש מי שדואג להם ולותם את מלחמתם בצמרת השלטון. מזכיר ההסתדרות יכול היה להתייצב

תוספת